

ย่อคำอธิบายกฎหมายปกครอง

ภาค ๔

ว่าด้วยคดีปกครอง

คำนำ

กฎหมายปกครอง (Droit administratif) มีวง
เขตต์กว้างตามที่นักเรียนได้ทราบเค้าโครงการแล้ว ใน
ปีนี้ไม่มีเวลาพอที่จะอธิบายและบอกให้จัดได้ทั้งหมด จึง
ได้พิมพ์ย่อคำอธิบายขึ้น สิ่งใดที่ยังบกพร่องอยู่จะได้
อธิบายเพิ่มเติมด้วยปากเปล่า

หลวงประดิษฐมนูธรรม

๑๖ / ๕ / ๒๕

ภาค ๔คดีปกครอง

ตามที่ได้อ้างมาแล้วในตอนต้นจะเห็นได้ว่า การปกครองนั้น พระบาท สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรง มอบให้เจ้าหน้าที่เป็นผู้กระทำ แต่พระองค์ทรงไว้ซึ่งอำนาจสูงสุด

เจ้าหน้าที่ในทางปกครองจะเป็นบุคคลธรรมดาที่ดี หรือนิติบุคคล ก็ดี อาจ จะ ปฏิบัติหน้าที่ ไม่ ถูก ต้อง ต่อ กฎหมาย หรือใช้ดุลยพินิจผิดพลาดทำให้ราษฎรได้รับความเดือดร้อนเสียหายผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนเสียหายจะมีทางฟ้องหรือร้องทุกข์ได้อย่างไรบ้าง และโดยวิธีใดนั้น เป็นหัวข้อสำคัญแห่งการสอนภาคที่ ๔ ซึ่งว่าด้วยคดีปกครองนี้

ได้อ้างมาแล้วในเบื้องต้น แห่งคำอธิบาย กฎหมายปกครองนี้ว่า ในบางประเทศ เช่นในประเทศคอนติเนนตัวยุโรป มีอาทิ ฝรั่งเศส เยอรมัน ฯลฯ และในประเทศญี่ปุ่น ได้มีศาลปกครองตั้งขึ้นแยกจากศาลยุติธรรมเพื่อวินิจฉัยคดีปกครอง แต่ในประเทศสยามมิได้ มีศาลปกครองเช่นว่านั้น เหตุฉะนั้นผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนเสีย

หายจากการกระทำของฝ่ายปกครองจึงมีทางที่จะฟ้องหรือ
ร้องทุกข์ได้เพียงจำกัด และโดยวิธีต่างๆ คือ

๑. โดยฟ้องเจ้าหน้าที่ในทางปกครองต่อศาลยุติธรรม
๒. โดยอุทธรณ์คำสั่ง หรือการกระทำของเจ้าหน้าที่ใน
ทางปกครอง
๓. โดยร้องทุกข์ต่อผู้มีอำนาจเหนือเจ้าหน้าที่ในทางปก
ครองตามที่บทกฎหมายได้อนุญาตไว้
๔. โดยทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้า
อยู่หัว

หมวด ๑

การฟ้องเจ้าหน้าที่ในทางปกครองต่อศาลยุติธรรม

ส่วนที่ ๑

หลักนิยมในประเทศสยาม

เจ้าหน้าที่ในทางปกครองนี้ควร ต้องแยกพิจารณา ทบวง
การเมืองอย่างหนึ่ง และบุคคลธรรมดาอีกอย่างหนึ่ง

บทที่ ๑

การฟ้องทบวงการเมือง

ทบวง การ เมือง ซึ่ง เป็น นีติ บุคคล อาจ เป็น โจทก์ ฟ้อง
ราษฎรได้ แต่ ถ้า ราษฎร เป็น โจทก์ ฟ้อง ทบวง การ เมือง
แล้ว หลักนิยมในประเทศสยามเกิดขึ้นใน ร.ศ. ๑๒๑ ว่า
ทบวงการเมืองเมื่อถูกฟ้องไม่จำเป็นต้องยอมมาเป็นจำเลย ให้
คู่คำพิพากษาฎีกาที่ ๕๒๐/๑๒๑ ระหว่าง เนื่อง โจทก์ กรม
ทหารเรือ จำเลย

ก่อนคำพิพากษาฎีการะบบนี้ ได้เคยมีคดีเรื่องหนึ่งตาม

คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๕๓/๑๑๘ ระหว่าง ข. รามานาเคน โจทก์
 กระทรวงโยธาธิการ จำเลย ซึ่งกระทรวงโยธาธิการ ได้ยอม
 เป็นจำเลย บัญหาในเรื่องเอกสิทธิ์ของ กระทรวง ที่จะไม่
 ยอมเป็นจำเลยยังมีได้เกิดขึ้น

ครั้นต่อมาใน ร.ศ. ๑๒๘ กระทรวงยุติธรรมได้วางหลัก
 ไว้ใน “กฎที่ ๖๐ ว่าด้วยการที่ศาลจะมีหมายถึง กรม และ
กระทรวงต่างๆ” เป็นใจความว่า เรื่องฟ้องกรม และ
 กระทรวงเป็นจำเลย ศาลย่อมมีหมายไปยังกรมอัยการเลย
 ให้มีเป็นหนังสือแจ้งความไปยังเจ้ากรมอัยการ เพราะ
 เขาจะมาแก้ความก็ได้ ไม่มาก็ได้

ภายหลังที่ได้ใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แล้ว
 จึงเกิดปัญหาขึ้นใหม่ว่า กรมกระทรวงเมื่อถูกฟ้องจำต้อง
 ยอมเป็นจำเลยหรือไม่ เพราะทบทวนการเมืองยอมเป็น
 นีติบุคคลตามมาตรา ๗๒ (๑), ๗๓ กับทั้ง มาตรา ๗๐ ได้
 บัญญัติไว้ว่า นีติบุคคลย่อมมีสิทธิ และหน้าที่เหมือนบุคคล
 ธรรมดา เว้นเสียแต่สิทธิและหน้าที่ ซึ่งว่าโดยสภาพ จะ
 พึงมีพึงเป็นได้ณะเพาะแก่บุคคลธรรมดาเท่านั้น แต่ปัญหา
 นี้ ศาลฎีกาได้วินิจฉัยไว้ใน คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๐๐๖ พ.ศ.
 ๒๔๗๓ ว่า ต้องถือ ตามบันทึกฐาน แห่ง คำพิพากษาฎีกา
 ที่ ๕๒๐/๑๒๑

บทที่ ๒

การฟ้องเจ้าหน้าที่ ซึ่งเป็นบุคคลธรรมดา

เมื่อผู้ได้รับความเดือดร้อนเสียหาย มีอาจ ฟ้อง ทบวง
 การเมืองได้ โดยที่ทบวงการเมืองไม่ยอมเป็นจำเลยแล้ว
 ปัญหาที่ยังคงมีอยู่ว่า ผู้ได้รับความเดือดร้อนเสียหาย จะ
 ฟ้องเจ้าหน้าที่ ซึ่งเป็นบุคคลธรรมดาได้หรือไม่

ในเรื่องนี้เห็นว่า ควร จะ ต้อง พิจารณา ตาม ประมวล กฎ
 หมายแพ่ง และ พาณิชย ซึ่ง ว่า ด้วยการ ลเมิด ตุ้มาตรา
 ๔๒๐, ๔๒๑

ส่วนที่ ๒

ข้อยกเว้นที่ยอมให้ผู้ต้องเสียหาย

ร้องต่อศาลยุติธรรมได้

หลักนิยามตามที่ได้กล่าวมาแล้วในส่วนที่ ๑ นั้นได้มีข้อยกเว้นตามพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. ๒๔๖๑ คือ

๑) คำคัดค้าน ของเสนาบดี กระทรวงธรรมการไม่ให้ดำรงโรงเรียนอยู่ก็ดี คัดค้านไม่ให้เปิดโรงเรียนใหม่ก็ดี ผู้จ้าง ดำรงโรงเรียน หรือ จะเปิดโรงเรียนใหม่ มีสิทธิยื่นคำร้องขอให้ศาลวินิจฉัยว่า คำคัดค้าน นั้น ไม่มีมูล สมควรโรงเรียนนั้นจะคงดำรงอยู่หรือจะเปิดใหม่ไม่ได้ จนกว่าศาลจะได้ตัดสินคดีเป็นที่สุดว่าให้ดำรง หรือให้เปิดตั้งนั้นได้ แต่ศาลมีอำนาจในระหว่างพิจารณาชั้นใดชั้นหนึ่งเพื่อออกคำสั่งผ่อนให้โรงเรียนดำรง อยู่ชั่วคราว หรือให้เปิดโรงเรียนได้ชั่วคราว (ดูมาตรา ๑๓)

๒) คำสั่งเสนาบดีกระทรวงธรรมการให้ถอนครูคนใดคนหนึ่งออกก็ดี ถ้าผู้จัดการโรงเรียนไม่ถอนภายในกำหนดเสนาบดีกระทรวงธรรมการจะบังคับผู้จัดการโรงเรียนไม่ได้

คือจะต้องร้องขอ ต่อศาลให้ชี้ขาด ตัดสิน บังคับให้ถอน คุรุคนนั้น (ดูมาตรา ๑๗)

๓) คำสั่งเสนาบดีกระทรวงธรรมการให้ ปิดโรงเรียน ผู้จัดการโรงเรียนหรือ คุรุใหญ่ จะร้อง ขอให้ศาล วินิจฉัยว่า คำสั่งให้ ปิดโรงเรียนนั้นไม่มีมูลสมควร และขอให้เพิกถอนคำสั่งคำสั่งบังคับนั้นเสีย ก็ให้ร้องได้ตามทำนอง (ดูมาตรา ๒๕)

ในการพิจารณาคดีพิพาทด้วยการ เปิด หรือปิดโรงเรียน ก็ดี ด้วยการให้ถอนคุรุออกก็ดี ศาลพึงให้โอกาสแก่เสนาบดีกระทรวงธรรมการและแก่บัณฑิตผู้มี ประโยชน์ได้เสียกับคดีนั้น เพื่อได้นำ พะยาน หลักฐาน มาพิสูจน์ ตามที่ศาลเห็นสมควร และ พังคารมโต้แย้งทั้ง ๒ ฝ่ายก่อนแล้ว จึงพิพากษา ส่วนคดีเช่นนี้ให้ ปิดตราแดง เร่งพิจารณาข้ามลำดับเลขอย่างคดีอื่นตามกระบวนการพิจารณา ความแพ่ง (ดูมาตรา ๒๔)

พระราชบัญญัตินี้มีประโยชน์มากในทางกฎหมาย และเมื่อพิจารณาโดยถ้อยถ้วนแล้วจะเห็นได้ว่า เมื่อคำสั่งของเสนาบดีกระทรวงธรรมการมีมูลโดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว ผู้ใดร้องต่อศาลก็พ่ายแพ้ไปเอง ฝ่ายปกครองไม่เสียหายอันใด

หมวด ๒

การอุทธรณ์คำสั่ง หรือ การกระทำของเจ้าหน้าที่ในทางปกครองตามที่บทกฎหมายอนุญาตไว้

ข้อยกเว้นที่ขอมให้ ผู้ต้อง เสียหายใน การ กระทำ ของ ฝ่ายปกครอง ร้องต่อศาลยุติธรรมตามที่ได้กล่าวใน หมวด ที่ ๑ ส่วนที่ ๒ นั้น เป็นตัวอย่างอันตัวอย่างหนึ่ง แต่ บัดนี้การร้องคัดค้าน คำสั่ง ของเจ้าหน้าที่ ฝ่ายปกครองได้มี วิธีใหม่ คือ วิธีอุทธรณ์ คำสั่งต่อผู้มีอำนาจเหนือ ๆ ใน หน้าที่ คือ ผู้บังคับบัญชา ทบวงการนั้น ๆ เอง เช่น

๑. พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง มาตรา ๑๖ ซึ่ง คำสั่ง ของ เจ้าพนักงาน ที่ห้ามมิให้คนต่างด้าว เข้ามาใน พระราช อาณาจักรนั้น ให้แจ้งแก่คนต่างด้าว เป็นลายลักษณ์อักษร คนต่างด้าวนั้นอาจ อุทธรณ์คำสั่งของเจ้าพนักงาน ได้ภายใน สี่สิบแปดชั่วโมง เสนาบดี เป็น ผู้วินิจฉัย ข้อ อุทธรณ์ และคำวินิจฉัย ของเสนาบดี นั้นต้องนับว่าเป็นที่สุด

แต่ ผู้ใดต่อสู้ ว่ามิได้ เป็น คน ต่างด้าว จะนำคดี ของ ตน ขึ้นสู่ศาลเพื่อพิจารณาคดี

ตามนี้เปิดโอกาสให้ศาลพิจารณาว่าเป็นคนต่าง ด้าวหรือ ไม่เท่านั้น

๒. พระราชบัญญัติสมุดเอกสาร มาตรา ๒๔ บุคคล
 ที่ถูก สมุห พระ นครบาล หรือ สมุห เทศาภิบาล บก บัด ไม่
 ออกใบ อนุญาตให้ เพื่อ มี และใช้ เครื่อง พิมพ์ กดี เพื่อ
 เปนบรรณาธิการ กดี เพื่อ เป็นเจ้าของ หนังสือพิมพ์ กดี
 หรือถูก ถอนใบอนุญาต กดี ตาม ที่กล่าวในมาตรา ๑๐,
 ๑๑, ๑๘, ๑๕ บุคคล นั้น มีสิทธิ ที่จะ ร้อง อุทธรณ์ ต่อ เสนา
 บดี กระทรวงมหาดไทยได้ โดยมูลว่าไม่ชอบหลักการ แต่
 ในระหว่างอุทธรณ์ ให้บังคับไปตาม คำ วินิจฉัย ของสมุห พระ
 นครบาล หรือสมุหเทศาภิบาล นั้น

๓. พระราชบัญญัติจำกัดแร่ดีบุก พ.ศ. ๒๔๗๔ มาตรา
 ๑๑ ซึ่ง ถ้าผู้ขอใบ สุทธิ แร่ไม่ พอ ใจ ใน การ ประเมิน ของ
 กรรมการประเมินตั้ง ที่ เจ้าพนักงานราชโลหกิจประจำท้องที่
 ได้ แจง ให้ทราบ ตาม ความ ในวรรคต้น มาตรา ๑๐ แห่ง
 พระราชบัญญัตินี้ ผู้ขอใบสุทธิเริ่มสิทธิที่จะทำเรื่องราว
 อุทธรณ์การประเมินนั้นต่อเสนาบดีได้ แต่ให้ยื่นอุทธรณ์
 ต่อเจ้าพนักงานราชโลหกิจประจำท้องที่ภายใน ๗ วัน นับ
 แต่วันได้รับแจ้งความการประเมินนั้นเป็นต้นไป ผู้อุทธรณ์

ต้องเสียค่าธรรมเนียม ตามจำนวน ที่ระบุไว้ใน กฎ เสนาบดี
ให้เจ้าพนักงาน ราชโลหกิจ ประจำ ท้อง ที่ รวบรวม สำนวน
อุทธรณ์ส่งผ่านไปยังสมุหเทศาภิบาล เพื่อจะมีความเห็น
ประการใดแล้วส่งสำนวนเรื่องนั้นพร้อมด้วยความเห็นมายัง
เสนาบดี เมื่อเสนาบดีได้พิจารณาสั่งการประการใดแล้ว
ให้เป็นอันยุติคดีเด็ดขาดเพียงนั้น

๑ ล ๓

๑ ล ๓

๑ ล ๓

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การอุทธรณ์ คำสั่ง หรือการ กระทำ
ของเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง มีลักษณะต่างกับการร้องทุกข์ต่อ
ผู้มีอำนาจเหนือ ที่จะกล่าวในหมวด ๓ อยู่บ้าง เช่น โดย
มากการ อุทธรณ์ มี กำหนด อายุ ความ (เว้นแต่ในเรื่อง
สมุดเอกสารไม่ปรากฏ) ส่วนการร้องทุกข์ต่อผู้มีอำนาจ
เหนือ นั้น ไม่มี กำหนดเวลา แต่จะต้อง ถือตามกำหนด
เวลา อันสมควร

หมวด ๓

การร้องทุกข์ต่อผู้มีอำนาจเหนือเจ้าหน้าที่ในทางปกครอง

นอกจากการที่กฎหมายให้สิทธิแก่ผู้ได้รับความเดือดร้อนเสียหายร้องต่อศาล หรืออุทธรณ์ต่อผู้มีอำนาจเหนือแล้ว ผู้ได้รับความเดือดร้อนก็ อาจที่จะร้องทุกข์ต่อผู้มีอำนาจเหนือเจ้าหน้าที่ที่ทำให้เดือดร้อนหรือเสียหายนั้นได้ แต่ผู้ที่ได้รับ คำ ร้องทุกข์จะ ปฏิบัติให้อย่างไร นั้นไม่มีบทกฎหมายบังคับ จึงต้องพิจารณาตามหลักธรรม

แต่ผู้มีอำนาจเหนือ ที่ปฏิบัติไม่ชอบ และ กรณีนี้เข้า อยู่ใน ข้อย ที่ผู้ได้รับความ เดือดร้อน เสียหาย ทูลเกล้า ฯ ถวายฎีกาได้แล้ว ผู้ที่รับ ความเดือดร้อน เสียหาย ก็ อาจ ทูลเกล้า ฯ ถวายฎีกาได้ ตามที่จะได้ กล่าวต่อไปใน หมวด ๔

หมวด ๔

การทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ประเพณีที่ราษฎรผู้ได้รับความเดือดร้อน ทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้น ได้มีมาตั้งแต่ครั้งกรุงสุโขทัยแล้ว จะเห็นได้จากปาฐกถาของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ซึ่งได้ทรงแสดงที่สามัคยาจารย์ เมื่อวันที่ ๘ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๐ นั้นว่า

“

พระเจ้าแผ่นดิน ก็วางพระองค์แต่เป็นอย่างบิดา
ของประชาชน เช่นผูกกะดิ่งไว้ที่ประตูพระราชวัง ใครมี
ทุกข์ร้อน ก็ให้ไป สั่น กะดิ่ง ร้องทุกข์ได้ดังนี้

”

ในสมัยกรุงศรีอยุธยาที่ได้มีประเพณีเช่นนี้ และได้สืบต่อ ๆ มา จนกระทั่งกรุงรัตนโกสินทร์

ใน พ.ศ. ๒๕๕๗ พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๖ ได้ทรงตราพระราชกฤษฎีกา วางระเบียบ ทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาไว้ดังมีข้อความปรากฏต่อไปนี้

พระราชกฤษฎีกา

วางระเบียบการทูลเกล้าฯ ถวายฎีกา

มีพระบรมราชโองการในพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ดำรัสเหนือเกล้าฯ สั่งว่าด้วยได้ทรงสังเกตเห็นมาว่า การทูลเกล้าฯ ถวายฎีกา ร้องทุกข์ หรือขอพระราชทานพระมหากรุณาบารมีในกิจต่างๆ ตามที่กระทำกันอยู่ในเวลาที่แล้วมา ยังหาเป็นระเบียบเรียบร้อยดีไม่ เพราะความไม่เข้าใจระเบียบแบบแผน อันควรที่จะประพฤตินั้นแลเป็นเหตุ

การที่พระราชทานพระบรมราชานุญาต ให้ข้าแผ่นดินทุกชั้นได้มีโอกาสทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาโดยตรงได้นั้น ก็เหมือนทรงประกาศพระราชประสงค์ให้ปรากฏชัดเจนว่า พระองค์ทรงดำรงอยู่ในตำแหน่งแห่งกุลบุตรของชาวไทย มีพระราชหฤทัยปรารถนาที่จะระงับทุกข์ผดุงสุขแห่งประชาชนอยู่เป็นนิจ และจะได้มีพระราชประสงค์ที่จะลดหย่อนพระมหากรุณาคุณข้อนี้ก็หาไม่ได้ แต่เป็นการสมควรอยู่เหมือนกันที่ข้าแผ่นดินจะเข้าใจว่า พระองค์ทรงมีพระราช

กรณีกิจต่าง ๆ ซึ่งต้องทรง ปฏิบัติ หรือทรงพระราช
 ดำริ และ ทรงแนะนำ ผู้ที่รับราชการในตำแหน่งหน้าที่ต่าง ๆ
 อยู่เป็นเนืองนิจ จะได้ประทับอยู่ว่างเปล่านั้นก็หาไม่ได้ และ
 ถ้าแม้จะต้องทรงเป็น พระราช ชูระโดย พระองค์เอง ใน การ
 วินิจฉัยฎีกาทุกฉบับที่มีผู้ทูลเกล้าฯ ถวายแล้ว ก็ จะหา
 เวลาทรงพระราชดำริในราชกิจพแนกอื่น ๆ ไม่ได้เลย จึงมี
 ความจำเป็นที่ ต้องทรง พระกรุณา โปรดเกล้าฯ ตั้ง กรรม
 การศาลฎีกาไว้เป็นผู้พิจารณา อรรถคดีเป็นศาลอุทธรณ์ชั้น
 สูงสุดเพื่อแบ่งพระราชภาระส่วน ๑

ถึงกระนั้นก็ดี การทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาโดยตรงจะได้
 ทรงห้ามปรามหรือตัดรอนเสียทีเดียว นั้นก็หาไม่ได้ ยังทรง
 พระกรุณารับฎีกาของข้าแผ่นดินอยู่เหมือนกัน ทั้งนี้ นับว่า
 เป็นพระมหากรุณาอันควรที่จะรู้สึกอยู่ทั่วหน้ากัน แต่บาง
 คนก็ยังเข้าใจผิดคิดเห็นไปว่า การที่ยังทรงรับฎีกาอยู่นั้น
 แปลว่า ทรงรับ อุทธรณ์ จาก ศาลฎีกา อีก ชั้น ๑ จึงได้มีผู้
 ถวายฎีกาคัดค้านหรือโต้แย้งคำพิพากษาศาลฎีกาอยู่เนือง ๆ
 ทำให้เปลืองเวลาเป็นอันมากส่วน ๑ กับอีกประการ ๑ มี
 บุคคลบางคนซึ่งไม่รู้จักกาลเทศะ เทียวดักถวายฎีกาใน
 เวลา และ ที่อันไม่ เหมาะด้วยประการทั้งปวงนั้นอยู่เนือง ๆ

เหตุนี้จึงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระราชกฤษฎีกา กำหนดระเบียบการทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ บรรดาฎีกาที่จะทูลเกล้าฯ ถวายโดยตรง และที่จะทรงรับวินิจฉัยโดยพระองค์เองนั้น ต้องตกอยู่ในลักษณะอย่างใด อย่าง ๑ ดังต่อไปนี้คือ

๑ ขอพระราชทานพระมหากรุณาลดหย่อนผ่อนโทษ ซึ่งศาลหลวงใด ๆ ตั้งแต่ศาลฎีกาลงไป ได้วางบทแล้วตามพระราชกำหนดกฎหมาย (แต่ไม่ใช่โต้แย้งคำพิพากษาของศาลนั้น ๆ)

๒ ขอพระราชทานพระมหากรุณา ขอรับพระราชทานพระราชานุญาตในกิจส่วนตัว เพื่อปลดเปลื้องความทุกข์อันจะหาหนทางปลดเปลื้องโดยอาการอื่นไม่ได้ นอกจากขอพระราชทานพระมหากรุณาโดยตรง

๓ กล่าวโทษเจ้าหน้าที่ ผู้ใช้อำนาจนอกเหนือที่สมควรแก่หน้าที่ราชการซึ่งตนปฏิบัติอยู่ หรือใช้อำนาจนั้นโดยอาการอันรุนแรงเกินเหตุ จนทำให้ข้าแผ่นดินได้รับความเดือดร้อน

๔ กล่าวโทษเจ้าหน้าที่ ผู้ประพฤติทุจริตในหน้าที่ มี
การใช้ อำนาจทางราชการ เพื่อกดขี่ข่มเหง หรือ นอ้รราษฎร
บังหลวง เป็นต้น

ข้อ ๒ บรรดาที่ฎีกาทูลเกล้าฯ ถวาย ต้องมีนามและ
ตำแหน่งและสถานที่ อยู่ของผู้ทูลเกล้าฯ ถวายฎีกานั้น
ปรากฏอยู่ในฎีกา เพื่อเจ้าหน้าที่จะได้พบตัวผู้ถวายฎีกาได้
โดยง่าย ไม่ต้องเสียเวลาเนิ่น เกินกว่าที่จำเป็น (บัตร
สนท่ให้ไม่ทรงรับพิจารณาเป็นอันขาด)

ข้อ ๓ ถ้าแม้ว่าฎีกานั้นจะทูลเกล้าฯ ถวายโดยตนเอง
ให้ปฏิบัติเป็นระเบียบดังต่อไปนี้

๑ ถ้าเป็นข้าราชการชั้นสัญญาบัตร ให้ทูลเกล้าฯ ถวาย
ฎีกาได้ในวันที่เสด็จออกขุนนาง และให้พุดจาตกลงกับ
เจ้าพนักงานกระทรวงว่าจะให้คอยเฝ้าในแห่งใด จึงจะ
เป็นที่เหมาะที่สุดสำหรับที่จะทูลเกล้าฯ ถวายฎีกา ต่อ พระ
หัตถ์ได้ หรือถ้าเป็นการด่วนแต่ไม่มีโอกาสเหมาะที่จะ
ทูลเกล้าฯ ถวายต่อพระหัตถ์ จะนำฎีกานั้นไปส่งณที่ทำการ
ราชเลขาณการเองที่เค็ยวก็ได้

๒ ถ้ามิใช่ข้าราชการชั้นสัญญาบัตร ก็ให้ไปคอยทูล
เกล้าฯ ถวายที่หน้าพระถานสวนดุสิต ถ้าประทับอยู่สวน

คุณิต หรือที่ถนนนำพระลานริมประตูวิเศษไชยศรี ถ้าประทับอยู่ในพระบรมมหาราชวัง จะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีนายตำรวจไปยื่นคอกอยู่เพื่อรับฎีกาในเวลาเสด็จพระราชดำเนินผ่านไป หรือถ้าเป็นการด่วนจะรวมได้ ก็ให้นำฎีกาไปส่งยังทิมดาบกรมพระตำรวจที่เดี๋ยวก็ได้

๓ ถ้าเป็นเวลาเสด็จเลียบมณฑลหัวเมือง หรือประทับอยู่ในพระราชสำนักในหัวเมือง ผู้ที่เป็นข้าราชการชั้นสัญญาบัตรจะทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาโดยตนเอง ก็ให้พุดจา นัดหมายกับเจ้าพนักงานกระทรวงวัง เพื่อนำเข้าทูลของสุลี่ยพระบาทในโอกาสอันเหมาะ หรือถ้ามิใช่ข้าราชการชั้นสัญญาบัตร ก็ให้ถามที่กรมพระตำรวจเพื่อนัดหมายไปรับฎีกาค่อนำพระที่นั่งหรือจะส่งที่กรมพระตำรวจที่เดี๋ยวก็ได้

ข้อ ๔ ถ้าผู้ใดมีความปรารถนาที่จะส่งฎีกาทูลเกล้าฯ ถวายโดยทางไปรษณีย์ ให้สอดฎีกาในซองสลักหลังว่า "ขอพระราชทานทูลเกล้าฯ ถวาย" ซองนั้นต้องเปิดผนึกไว้ แต่ให้สอดลงในซองอีกชั้น ๑ สลักหลังของถึงราชอาณาจักร ของชั้น นอกนี้ให้ปิดผนึก และปิดตัวตราไปรษณีย์ตามระเบียบการส่งหนังสือทางไปรษณีย์

ข้อ ๕ ถ้าผู้ใดจะทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาโดยวิธีอันผิดระเบียบซึ่งกล่าวมาแล้วในข้อ ๓ นั้น ถ้าเป็นที่ภายในเขต

พระราชฐานให้เป็นที่เจ้าพนักงานกระทรวงวัง และกรม
พระตำรวจว่ากล่าวตักเตือนให้ประพฤติให้ถูกระเบียบ และ
ถ้าจำเป็นก็ให้ห้ามปรามเสีย อย่าให้เป็นที่ขุ่นเคืองหรือ
รำคาญใต้อาณาเขตของขลุ่ยพระบาทได้

ถ้าเป็นที่ภายนอกพระราชฐาน ให้เป็นที่เจ้าพนักงาน
กองอารักขา คือกรมกองตระเวน (ในกรุง) และกรม
ตำรวจภูธร (ในหัวเมือง) ว่ากล่าวแลห้ามปรามดังกล่าว
มาแล้ว

อนึ่งถ้าพะเอินเป็นเวลาเจ้าน้ำที่ มีหินที่จะว่ากล่าวห้าม
ปราม ผู้ถวายฎีกาได้เข้าไปยื่นฎีกาเสียแล้วฉนี้ไซ้ ห้าม
มิให้ผู้ใดรับฎีกาที่ถวายผิดระเบียบเช่นนั้น ต้องให้ถวาย
ใหม่ให้ถูกต้องตามระเบียบจึงค่อยรับ

ให้เป็นที่เจ้ากระทรวงผู้ปกครองท้องที่ ออก คำชี้แจง
ให้ประชาชน เข้าใจ ข้อความใน พระราช กฤษฎีกา นี้ จึง ทุก
ประการ และให้เจ้าน้ำที่ต่าง ๆ ซึ่งได้กล่าวมาแล้วข้าง
ต้นนี้ ปฏิบัติกิจการตาม น้ำที่ ของตน โดย เข้มงวด กวดขัน
สืบไป

พระราชกฤษฎีกาพระราชทานมา ณ วันที่ ๕ มกราคม
พระพุทธศักราช ๒๔๕๗ เป็นวันที่ ๑๕๑๗ ในรัชกาลปัจจุบันนี้

การทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาเท็จ

การทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาเท็จ ได้เคยมีบัณฑิตผู้
ทูลเกล้าฯ จะมีผิดตามกฎหมายลักษณะอาญาบทใด ศาลมณ
ทลนกรราชสีมาได้ตัดสินในคดีแดงที่ ๕๖๗/๒๔๗๑ ดำเนิร
ตามมาตรา ๑๕๕ แห่งกฎหมายลักษณะอาญา